

Румъния – България

Проект „Инициатива за трансгранично обучение и ангажираност на религиозни общности“ е съфинансиран от Европейския съюз от Европейския фонд за регионално развитие, чрез програмата INTERREG VI-A Румъния-България

I. ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ПРОЗРАЧНОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И КОНКУРЕНТНОСТ ПРИ РАЗХОДВАНЕ НА ПУБЛИЧНИ СРЕДСТВА

Обществената поръчка представлява правен и административен инструмент, чрез който публичните органи осъществяват възлагане на доставки, услуги или строителни работи с цел задоволяване на обществени потребности. Тя е неразривно свързана с принципите на доброто управление, включително отчетност, прозрачност, ефикасност и равнопоставен достъп до пазара. В съвременната правна рамка обществените поръчки не се разглеждат единствено като технически процедури за избор на изпълнител, а като механизъм за справедливо, прозрачно и целесъобразно изразходване на публичен ресурс.

Процесът на възлагане на обществени поръчки се регулира от специфична нормативна уредба както на национално, така и на наднационално (европейско) равнище. В държавите членки на Европейския съюз действащото законодателство е съобразено с Директивите на ЕС в областта на обществените поръчки, които определят минимални изисквания и основни принципи за провеждане на процедурите. Основната цел на тези правила е да гарантират свободен достъп до пазарите, равнопоставеност на участниците, както и предотвратяване на дискриминация, корупция и неефективно използване на публичните средства.

Нормативната логика е базирана на презумпцията, че когато се разходват публични средства – независимо дали от националния бюджет или от финансовите инструменти на ЕС – общественият интерес изисква контрол и регулация на разходите, за да се избегнат злоупотребите и неефективност. Именно поради тази причина нормативната рамка ограничава свободата на възложителите при избора на контрагенти, като въвежда стандартизирани изисквания и задължителни процедури за подбор. По този начин се гарантира

не само правната легитимност на процеса, но и доверието на обществото в разходването на бюджетни средства.

I.1. Обществени поръчки в контекста на проекти с безвъзмездно финансиране, предоставяно от ЕС.

В рамките на програмите, финансирани със средства от Европейския съюз, обществените поръчки играят ключова роля при изпълнението на проектните дейности. Голям брой от тези дейности се реализират чрез външни изпълнители – доставчици на стоки, услуги или строително-монтажни работи. Затова още на етапа на проектиране на проектното предложение се изисква идентификация на дейностите, които подлежат на възлагане, както и формулиране на съответните технически спецификации, индикатори и очаквани резултати.

След одобрението на проекта и подписването на договор за финансиране, бенефициентът поема отговорността да осъществи възлагането на дейностите при строго спазване на приложимите правила. Когато стойностите или естеството на дейностите отговарят на праговете и условията за прилагане на обществена поръчка, бенефициентът следва да проведе съответната процедура. В останалите случаи се прилагат алтернативни механизми за подбор, които също трябва да отговарят на принципите на прозрачност, недопускане на дискриминация, пропорционалност и ефективно управление на ресурсите.

Целта на възлагането е не просто административно изпълнение на задълженията, а стратегически избор на най-подходящ изпълнител, който притежава необходимия капацитет, експертиза и надеждност за постигане на целите на проекта в рамките на договорения бюджет и срокове.

I.2. Основни принципи и изисквания при възлагане на проектни дейности.

Спазването на правилата, отнасящи се до възлагането на обществени поръчки в контекста на проекти, финансирани от ЕС, включва редица конкретни задължения:

- **Публикуване на процедури:** Бенефициентите са длъжни да публикуват покани за участие и да прилагат ясни и обективни критерии за подбор и оценка, съгласно указанията в националното и европейското законодателство, както и в ръководствата за изпълнение на съответната програма.
- **Прозрачност и отчетност:** Възложителите следва да осигурят проследимост на процедурите, включително чрез водене на подробна документация, предоставяне на финансови отчети, доклади за напредъка и оценка на постигнатите резултати. Това изискване е в

основата на изграждането на доверие между бенефициентите, управляващите органи и финансиращите институции.

- **Спазване на хоризонтални принципи:** При възлагането следва да се отчитат и хоризонталните приоритети на ЕС, включително принципите за недискриминация, върховенството на закона, равенството между половете, устойчивото развитие и социалното включване. Нарушаването на тези принципи може да доведе не само до финансови корекции, но и до ограничаване на достъпа до бъдещо финансиране.
- **Последици от неспазване:** Неспазването на установените правила може да има сериозни правни и финансови последици за бенефициента, включително: финансови корекции, административни санкции и евентуални съдебни производства. Освен това подобни нарушения накърняват институционалното доверие и подкопават принципите на доброто управление.

I.3. Специфика при възлагането на дейности от страна на неправителствени организации (НПО) и частни компании за България

Когато НПО и частни компании изпълняват проекти, финансирани с публични средства – включително средства от Европейския съюз – те са задължени да спазват правила за прозрачност, икономичност и недопускане на дискриминация, дори когато не попадат в обхвата на ЗОП като възложители по смисъла на закона.

Неправителствени организации не се считат за възложители по ЗОП, освен ако не отговарят едновременно на следните три условия:

- Над 50% от дейността им е финансирана с публични средства;
- Подчиняват се на контрол от страна на възлагащи органи;
- Извършват дейност от обществен интерес.

Ако не отговарят на тези условия, НПО не прилагат ЗОП, но са длъжни да спазват:

- Правилата, определени от управляващите органи по програмата (ЕС или национални програми), като например:
 - Ръководство за изпълнение на договори по ОП „Развитие на човешките ресурси“ или ПМС № 241/2021 г. относно финансовите правила за управление на средства от ЕС;
 - Постановление № 4 от 11 януари 2024 г. за определяне на правилата за разглеждане и оценяване на оферти и сключването

на договорите в процедурата за избор с публична покана от бенефициенти на безвъзмездна финансова помощ от Европейските фондове при споделено управление

- Упътвания за възлагане на дейности от бенефициенти, които не са възложители по ЗОП – често наричани "опростени тръжни процедури".

I.4. Заключение

Системата на обществените поръчки в рамките на европейските проекти е фундаментален елемент от архитектурата на публичното управление и гаранция за законосъобразно, ефективно и прозрачно използване на финансовите ресурси. Спазването на нормативните изисквания не е формална процедура. Това е съществен механизъм за повишаването на ефективността, легитимността и устойчивостта на публичните инвестиции в полза на обществото.

Независимо от това дали ЗОП е формално приложим, **всяко възлагане от страна на НПО или бизнес организация, което се осъществява с публични средства**, подлежи на нормативна и финансова отчетност. Затова се изисква спазване на общите принципи на публичното възлагане, които защитават обществения интерес, минимизират риска от корупция и осигуряват устойчивост на проектните резултати.

II. ПРИЛОЖИМО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В ОБЛАСТТА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОРЪЧКИ

Системата на обществените поръчки в Европейския съюз се основава на набор от правни инструменти, които гарантират хармонизирано прилагане на основните принципи на вътрешния пазар: **свободно движение на стоки, услуги, хора и капитали, недискриминация, прозрачност, пропорционалност и взаимно признаване.**

II.1. Правна рамка на Европейския съюз.

Основните актове, регулиращи обществените поръчки в ЕС, включват:

- **Директива 2014/24/ЕС** относно обществените поръчки (класическа директива);
- **Директива 2014/25/ЕС** относно процедурите за възлагане на поръчки в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги (секторна директива);
- **Директива 2014/23/ЕС** относно възлагането на договори за концесии;
- **Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046** относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на ЕС (Финансов регламент), който съдържа

общите принципи и правила за възлагане на поръчки, финансирани пряко от бюджета на Съюза;

- **Ръководства и указания** на Европейската комисия, като например *"Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions - PRAG"*.

II.2. България (национално законодателство).

В Република България обществените поръчки се регулират от:

- **Закон за обществените поръчки (ЗОП)** - в сила от 15 април 2016 г., с последващи изменения, транспониращ Директива 2014/24/ЕС;
- **Правилник за прилагане на ЗОП** - детайлизира процедурните аспекти на възлагането;
- **Закон за управление на средствата от Европейските фондове (ЗУСЕФСУ)** - урежда допълнителни изисквания при разходване на средства от ЕС;
- **Наръчници и ръководства за бенефициенти** по конкретни програми (напр. ИСУН - Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС).

Компетентен орган по прилагането на законодателството е **Агенцията по обществени поръчки (АОП)**, която поддържа **Регистър на обществените поръчки** и издава методически указания.

II.3. Румъния (национално законодателство).

В Румъния нормативната уредба в областта на обществените поръчки е също хармонизирана с директивите на ЕС. Основните актове включват:

- **Закон № 98/2016** относно обществените поръчки (*Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice*);
- **Закон № 99/2016** относно секторните поръчки (*Legea nr. 99/2016*);
- **Закон № 100/2016** относно концесиите;
- **Закон № 101/2016** относно правната защита при възлагане на обществени поръчки (създава рамка за жалби);
- **Правителствени решения и указания** на Националната агенция за обществени поръчки (*Agenția Națională pentru Achiziții Publice - ANAP*), която регулира, следи и обучава по прилагането на законодателството.

III. ИЗТОЧНИЦИ

1. EUR-Lex:

- [Директива 2014/24/ЕС](#)
- [Директива 2014/25/ЕС](#)
- [Регламент \(ЕС, Евратом\) 2018/1046](#)

2. Агенция по обществени поръчки (България):

- www.aop.bg

3. Министерство на финансите на България - УО на програмите:

- www.eufunds.bg

4. National Agency for Public Procurement (ANAP, Румъния):

- www.anap.gov.ro

5. Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions (PRAG):

- <https://wikis.ec.europa.eu/spaces/ExactExternalWiki/pages/152798604/ePRAG>

6. Финансов регламент на ЕС (Регламент 2018/1046)

- Определя минималните изисквания при възлагане от бенефициенти, които не са възложители;
- Изисква прилагане на **открита, справедлива и прозрачна процедура**;
- Включва **обосновка на избора на изпълнител**, съхраняване на документация и избягване на конфликт на интереси.

7. Принципи от Хартата на основните права на ЕС и договора за функционирането на ЕС

- Прозрачност, конкуренция, ефективност на разходите;
- Недопускане на фаворизиране или неправомерно ограничаване на участници.

8. Закон за обществените поръчки (ЗОП), чл. 5

https://www2.aop.bg/wp-content/uploads/2024/08/ZOP_08-08-2024.pdf

9. ЗАКОН за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление

<https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/eip/docs/2025-01/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D1%82%20%D0%95%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BE%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5.pdf>

10. Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046, чл. 137-140 (за бенефициенти, които не са възложители)

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32018R1046>

11. Наръчници за бенефициенти по ЕС програми, напр. по Еразъм+, ОПРЧР, ОПОС и др.

- <https://www.eufunds.bg>

12. Постановление № 4 от 11 януари 2024 г. за определяне на правилата за разглеждане и оценяване на оферти и сключването на договорите в процедурата за избор с публична покана от бенефициенти на безвъзмездна финансова помощ от Европейските фондове при споделено управление

- <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=203140>

13. Ръководства на управляващи органи, напр. МТСП, МОН, МОСВ, както и методически указания от МФ и Сметната палата.

Инициатива за трансгранично обучение и ангажираност на религиозни общности

Фондация за регионално развитие

Дата на публикуване: 7.01.2026

„Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския съюз.